
Awdlau'r 'Gododdin' gan Aneirin

Eurig Salisbury

Adran y Gymraeg ac Astudiaethau Celtaidd

Gododdin

Hen Ogledd

Catraeth

Aneirin

Pwy oedd Aneirin?

Pryd?

Roedd Aneirin – neu Neirin – yn byw yn y chweched ganrif.

Ble?

Yn yr Hen Ogledd, sef rhannau o'r hyn sy heddiw'n ogledd Lloegr a de'r Alban.

Pwy?

Canodd Aneirin gerddi er cof am rai milwyr proffesiynol o deyrnas y Gododdin, sef teyrnas â'i phrifddinas yng Nghaeredin.

Pwy oedd Aneirin?

Sut?

Drwy ganu 'awdlau', sef cerddi byrion sy, fel arfer, ar un neu fwy o brif odlau.

Pam?

Yn rhannol, er mwyn ennill arian! Roedd bod yn fardd yn broffesiwn.

Ond roedd canu'r cerddi'n ffordd i bobl teyrnas y Gododdin ac i'r bardd hefyd fedru galaru am y milwyr a dygymod â'r golled.

Pwy neu beth oedd y Gododdin?

Mae'r gair 'Gododdin' yn medru golygu un o dri peth:

1. teyrnas y Gododdin yn yr hyn sy heddiw'n dde-ddwyrain yr Alban;
2. pobl y deyrnas honno;
3. y gyfres hir o gerddi (awdlau) a briodolir i'r bardd Aneirin er cof am filwyr y deyrnas a fu farw mewn brwydr yng Nghatraeth (Catterick heddiw, yn swydd Efrog) tua'r flwyddyn 600.

Sut ydyn ni'n gwybod?

Ry'n ni'n gwybod am hyn i gyd oherwydd fod un llawysgrif bwysig wedi goroesi i'n dyddiau ni.

Enw'r llawysgrif honno yw Llyfr Aneirin.

Cafodd y llawysgrif ei chreu rywbryd rhwng 1250 ac 1300.

Llawysgrif fach bwysig iawn yw hi sy'n cynnwys:

- 132 o gerddi;
- 38 o dudalennau;
- tua 1,480 o linellau o farddoniaeth.

Bu gwaer mal þ meud e gar lew. nþ deluf metech neþ marþlew
þæflic wæpþænter þ ghw. þ ar floumeuc fæwþþr. dew. ken þ
uater am rþru am borþh: þ ar floumeuc fæwþþr. dew. ken þ
om o þedþoftr þ law: þ ar wemþell vþ gedordh. þc amme
rþgu e rþwin: þc laþer a nauþa weerh o erþm. val þ m þeþ
medel ar weerh e gwaer wæchlew waer þa.
flac amonawc o þarþ deheu. reþic mor maer þ
o wyled a þarþed a þeu þuet med: men þþ glawd e offer e

Rewerh mader. nþ bu þfll dhw na heu dþeu. femþelþer e
gledþe þu þem mameu. mur gret oed molet e fual gwþþneu.
reþic enadwþ e glor. achweu gwær. ar weu not. neceþin
if tuwel þu dþuor e dþd gowþþþd þ wþþor. þf deþo car þþeþ

Reredic caradwþ gþman. heimþar þg cit gowan. þg w
þc eut arwþþe eadlar. gwaerwæw ufweþd agþþuan. he
dþual dþwal dþwan. mal gwr car weu wþaluþ. þm þeþ
dud daer þm affm o daffar. difþner e wam. þf deþo
þm wþþe þg þm man. can deindawt en vudawt gþuan.
þ an gþþþe garadawc þ gar: mal bæd æw rþþw
rþþþar. tuw bedu en æm gowþþþar: eþ weþþe ar
gwn oþ anghar þf rþu rþþe ewem wþ eulær. a gwrþen.
þulæþ þeþ dþuaw þeþ þurþþa þeþ u þþþe þeþ

Ach þeþ þeþ

Ach þeþ þeþ
Ach þeþ þeþ
Ach þeþ þeþ

O gwaerwæw a gwrþar. o gwrþar o gþmþnar. o rþþm þydw
gwrþar a gwrþar med gloew ar anghar nþ welef wþm eþar
wþm welef med gloew ar anghar nþ welef wþm eþar
gwrþar eþar med gloew ar anghar nþ welef wþm eþar
gwrþar eþar med gloew ar anghar nþ welef wþm eþar

Caradwþ a gwrþar. o gwrþar o gþmþnar. o rþþm þydw
gwrþar a gwrþar med gloew ar anghar nþ welef wþm eþar
wþm welef med gloew ar anghar nþ welef wþm eþar
gwrþar eþar med gloew ar anghar nþ welef wþm eþar
gwrþar eþar med gloew ar anghar nþ welef wþm eþar

Caradwþ a gwrþar. o gwrþar o gþmþnar. o rþþm þydw
gwrþar a gwrþar med gloew ar anghar nþ welef wþm eþar
wþm welef med gloew ar anghar nþ welef wþm eþar
gwrþar eþar med gloew ar anghar nþ welef wþm eþar
gwrþar eþar med gloew ar anghar nþ welef wþm eþar

Daradwþ a gwrþar. o gwrþar o gþmþnar. o rþþm þydw
gwrþar a gwrþar med gloew ar anghar nþ welef wþm eþar
wþm welef med gloew ar anghar nþ welef wþm eþar
gwrþar eþar med gloew ar anghar nþ welef wþm eþar
gwrþar eþar med gloew ar anghar nþ welef wþm eþar

O Redyt gwe oed *Lwyn iwe e gododin. amemur ar caner.*
gwas gwchyt un di is. meirch mwech myngvras.
a dan boddwyt meghe was. ysgwyt ysgauyn lledm
ar bedrem meun vuan. kledyuawe glas glm ethy eur
aphan ny bi ef a vi cas e rof a thi. Gwell gwnef a thi
ar wawt dy uoli. kynt y waet elawr nogyt y nerthya
wr. kynt y vwyt y vren noc y argyurem. ku kyueillt
erwem. kwel y uot a dan vren. marth ym p. vir llad
yn mab marro. *mw mw mw mw mw*

Rayawe kynhorawe men ydelhei. diffam ymlaen

Awdl I

Pam 'Awdl I'?

Oherwydd y gerdd hon yw'r gyntaf un yn Llyfr Aneirin!

Pwy?

Enw'r milwr a fu farw oedd Owain fab Marro.

Sut?

Yr hyn mae'r bardd Aneirin wedi llwyddo i'w wneud yn wych yn y gerdd hon yw creu darlun inni o'i gyfaill Owain:

dyn ifanc trawiadol ar geffyl chwim, tarian ysgafn ar un fraich a chleddyfau yn ei ddwylo, ac nid oes arno ddim ofn ymladd hyd angau

Awdl I

(Marwnad Owain fab Marro)

Greddf gŵr, oed gwas,
Gwryd amddias.

Meirch mwth myngfras
A dan forddwyd mygrwas.

Ysgwyd ysgafn llydan
Ar bedrain mainfuan.

Cleddyfawr glas glân,
Eddi aur aphan.

Natur dyn, oedran llanc,
dewrder mawr ei floedd.

Meirch chwim a thrwchus eu mwng
o dan forddwyd llanc hardd.

Tarian ysgafn a llydan
ar gefn ceffyl main a chyflym.

Cleddyfau llwydlas glân,
ymylon o waith aur.

Y patrwm odli

Greddf gŵr, oed gwas,

Gwryd amddias.

Meirch mwth myngfras

A dan forddwyd mygrwas.

Ysgwyd ysgafn llydan

Ar bedrain mainfuân.

Cleddyfawr glas glân,

Eddi aur aphan.

Natur dyn, oedran llanc,

dewrder mawr ei floedd.

Meirch chwim a thrwchus eu mwng

o dan forddwyd llanc hardd.

Tarian ysgafn a llydan

ar gefn ceffyl main a chyflym.

Cleddyfau llwydlas glân,

ymylon o waith aur.

Cyflythrennu

Greddf gŵr, oed gwas,
Gwryd amddias.

Meirch mwth myingfras
A dan forddwyd myrwas.

Ysgwyd ysgafn llydan

Ar bedrain mainfuan.

Cleddyfawr glas glân,

Eddi aur aphan.

Natur dyn, oedran llanc,
dewrder mawr ei floedd.

Meirch chwim a thrwchus eu mwng
o dan forddwyd llanc hardd.

Tarian ysgafn a llydan
ar gefn ceffyl main a chyflym.

Cleddyfau llwydlas glân,
ymylon o waith aur.

Technegau eraill

Greddf gŵr, oed gwas,
Gwryd amddias.

Meirch mwth myingfras
A dan forddwyd myrwas.

Ysgwyd ysgafn llydan

Ar bedrain mainfuan.

Cleddyfawr glas glân,

Eddi aur aphan.

Natur dyn, oedran llanc,
dewrder mawr ei floedd.

Meirch chwim a thrwchus eu mwng
o dan forddwyd llanc hardd.

Tarian ysgafn a llydan
ar gefn ceffyl main a chyflym.

Cleddyfau llwydlas glân,
ymylon o waith aur.

Ni bi ef a fi
Cas rhof a thi.
Gwell gwneif â thi,
Ar wawd, dy foli.
Cynt ei waed i lawr
Nogyd i neithiawr,
Cynt i fwyd i frain
Nog i argyfrain.
Cu cyfaillt Ywain,
Cwîl ei fod o dan fain.
Marth im pa fro
Lladd un mab Marro.

Ni bydd
casineb rhyngof a thi.
Gwell y gwnaf â thi,
dy foli ar gân.
Cynt ei waed i'r llawr
nag [yr âi ef] i wledd briodas.
Cynt yn fwyd i frain
nag i gladdedigaeth arferol.
Ffrind annwyl oedd Owain,
trueni enfawr ei fod o dan feini.
Syndod i mi ym mha fro
[y gwelwyd] lladd unig fab Marro.

Y patrwm odli

Ni bi ef a **fi**
Cas rhof a **thi**.
Gwell gwneif â **thi**,
Ar wawd, dy **foli**.
Cynt ei waed i **lawr**
Nogyd i neithi**awr**,
Cynt i fwyd i **frain**
Nog i argy**frain**.
Cu cyfaillt Yw**ain**,
Cŵl ei fod o dan **ain**.
Marth im pa fro
Lladd un mab Marro**o**.

Ni bydd
casineb rhyngof a **thi**.
Gwell y gwnaf â **thi**,
dy **foli** ar gân.
Cynt ei waed i'r llawr
nag [yr âi ef] i wledd briodas.
Cynt yn fwyd i **frain**
nag i gladdedigaeth arferol.
Ffrind annwyl oedd Owain,
trueni enfawr ei fod o dan feini.
Syndod i mi ym mha fro
[y gwelwyd] lladd unig fab Marro**o**.

Cyflythrennu

Ni bi ef a **fi**
Cas rhof a **thi**.
Gwell gwneif â **thi**,
Ar wawd, dy **foli**.
Cynt ei waed i **lawr**
Nogyd i neithi**awr**,
Cynt i fwyd i f**r**ain
Nog i argy**f**rain.
Cu cyllt Yw**ain**,
Cŵl ei fod o dan f**ain**.
Marth im pa fro
Lladd un mab Marro.

Ni bydd
casineb rhyngof a **thi**.
Gwell y gwnaf â **thi**,
dy **foli** ar gân.
Cynt ei waed i'r llawr
nag [yr âi ef] i wledd briodas.
Cynt yn fwyd i frain
nag i gladdedigaeth arferol.
Ffrind annwyl oedd Owain,
trueni enfawr ei fod o dan feini.
Syndod i mi ym mha fro
[y gwelwyd] lladd unig fab Marro.

Technegau eraill

Ni bi ef a **fi**
Cas rhof a **thi**.
Gwell gwneif â **thi**,
Ar wawd, dy **foli**.
Cynt ei waed i **lawr**
Nogyd i **neithiawr**,
Cynt i **fwyd** i **frain**
Nog i argy**frain**.
Cu **cyfaillt** Yw**ain**,
Cw̄l ei **fod** o dan **frain**.
Marth im pa **fro**
Lladd un **mab** **Marro**.

Ni bydd
casineb rhyngof a **thi**.
Gwell y gwnaf â **thi**,
dy **foli** ar **gân**.
Cynt ei waed i'r llawr
nag [yr âi ef] i wledd briodas.
Cynt yn **fwyd** i **frain**
nag i gladdedigaeth arferol.
Ffrind annwyl oedd Owain,
trueni enfawr ei fod o dan feini.
Syndod i mi ym mha **fro**
[y gwelwyd] lladd unig fab Marro.

gwydw kynnoe anghen. greit uab hoewgri ac yiberi y

Arwr y diwy ysgwyd adan e dalwrith. **O**beru creu.
ac eil tith orwydan. bu tnydar en aerure bu tan. bu e
hwt e waewawr bu huan. bu bwyt brein bu bud e vian.
a chyn ederwit en rjdon gan wltith eyr tith tirjon.
ac o du gwafgar gwaneec tu brom. beid byt barnant
wyr o gallon. diebyrth e gerth e synglyr. diua oed e gyn
rein gan wyr. a chym e olo a dan eleirch wre. ytoed wryt
ene arch. **o** gorgolchaf e greu y seirch budvan vab bleid

Cam e adaw heb got camb ehela. **V**an dihavarch.
eth. nyt adawei adwy yr adwryaeth. nyt ederwit e
lyf let kerdyon prydein diw calan yonawr ene ar
warch. nyt wryt e diw huan dffirch. diw d. of. of. of.

Awdl XXIV

Pam 'Awdl XXIV'?

Oherwydd mai hon yw'r bedwaredd gerdd ar hugain yn Llyfr Aneirin!

Pwy?

Enw'r milwr a fu farw oedd Buddfan fab Bleiddfan.

Sut?

Yr un math o gerdd yw hon â'r gerdd i Owain fab Marro ond, y tro hwn, mae Aneirin yn rhoi mwy o bwyslais ar allu'r milwr i ymladd:

milwr medrus, dewr a chryf oedd Buddfan, un a chanddo darian a gwaywffon, a chaiff ei drosi'n dân ac yn eryr a'i gymharu â cheffyl chwim – roedd yn ffefryn gan y beirdd hefyd

Awdl XXIV

(Marwnad Buddfan fab Bleiddfan)

Arwr dwy ysgwydd a dan ei dalfrith,
Ac ail tith orwyddan.

Bu trydar yn aerfre, bu tân,

Bu ehud ei waywawr, bu huan,

Bu bwyd brain, bu budd i frân,

A chyn edewid yn rhydon – gan wliith

Eryr tith tirion

Ac o du gwasgar gwaneg tu bron

Beirdd byd barnant wŵr o galon.

Arwr [a nerth] dwy ysgwydd o dan ei darian amryliw,
ac un [a chanddo] symudiad chwim fel ceffyl.

Bu'n gynnwrf ar fryn y frwydr, bu'n dân,

bu ei waywffyn yn gyflym, bu'n llachar.

Bu'n fwyd brain, bu'n beth da i frân,

a chyn bod yr eryr gosgeiddig ei symuniad chwim

wedi cael ei adael yn y rhydau gyda'r gwliith,

wrth ymyl gwasgariad y don ar ochr y lan,

[roedd] beirdd y byd yn ei alw'n ddyn dewr.

Y patrwm odli

Arwr dwy ysgwydd a dan ei dalfrith,

Ac ail tith orwyddan.

Bu trydar yn aerfre, bu tân,

Bu ehud ei waywawr, bu huan,

Bu bwyd brain, bu budd i frân,

A chyn edewid yn rhyd^{on} – gan w^{lith}

Eryr tith tir^{on}

Ac o du gwasgar gwaneg tu bron

Beirdd byd barnant wŵr o gal^{on}.

Arwr [a nerth] dwy ysgwydd o dan ei darian amryliw,
ac un [a chanddo] symudiad chwim fel ceffyl.

Bu'n gynnwrf ar fryn y frwydr, bu'n dân,

bu ei waywffyn yn gyflym, bu'n llachar.

Bu'n fwyd brain, bu'n beth da i frân,

a chyn bod yr eryr gosgeiddig ei symuniad chwim

wedi cael ei adael yn y rhydau gyda'r gw^{lith},

wrth ymyl gwasgariad y don ar ochr y lan,

[roedd] beirdd y byd yn ei alw'n ddyn dewr.

Cyflythrennu

Arwr dwy ysgwydd a dan ei dalfrith,
Ac ail tith orwyddan.

Bu trydar yn aerfre, bu tân,

Bu ehud ei waywawr, bu huan,

Bu bwyd brain, bu budd i frân,

A chyn edewid yn rhydon – gan wllith

Eryr tith tiron

Ac o du gwasgar gwaneg tu bronon

Beirdd byd barnant wŕ o galon.

Arwr [a nerth] dwy ysgwydd o dan ei darian amryliw,
ac un [a chanddo] symudiad chwim fel ceffyl.

Bu'n gynnwrf ar fryn y frwydr, bu'n dân,

bu ei waywffyn yn gyflym, bu'n llachar.

Bu'n fwyd brain, bu'n beth da i frân,

a chyn bod yr eryr gosgeiddig ei symuniad chwim

wedi cael ei adael yn y rhydau gyda'r gwllith

wrth ymyl gwasgariad y don ar ochr y lan,

[roedd] beirdd y byd yn ei alw'n ddyn dewr.

Technegau eraill

Arwr dwy ysgwydd a dan ei dalfrith,

Ac ail tith orwyddan.

Bu trydar yn aerfre, bu tân,

Bu ehud ei waywawr, bu huan,

Bu bwyd brain, bu budd i frân,

A chyn edewid yn rhydon – gan wllith

Eryr tith tiron

Ac o du gwasgar gwaneg tu bron,

Beirdd byd barnant wŕ o galon.

Arwr [a nerth] dwy ysgwydd o dan ei darian amryliw,
ac un [a chanddo] symudiad chwim fel ceffyl.

Bu'n gynnwrf ar fryn y frwydr, bu'n dân,
bu ei waywffyn yn gyflym, bu'n llachar.

Bu'n fwyd brain, bu'n beth da i frân,

a chyn bod yr eryr gosgeiddig ei symuniad chwim
wedi cael ei adael yn y rhydau gyda'r gwllith
wrth ymyl gwasgariad y don ar ochr y lan,
[roedd] beirdd y byd yn ei alw'n ddyn dewr.

Diebyrth ei gerth ei gyngyr,
Difa oedd ei gynrain gan wŷr,
A chyn ei olo o dan Eleirch – Fre
Ydoedd wryd yn ei arch.
Gorolches ei grau ei seirch,
Buddfan fab Bleiddfan ddihafarch.

Cipiwyd yr hyn a oedd yn ddyledus iddo gan ei gynhorwyr,
roedd ei ryfelwyr blaen wedi eu lladd gan filwyr,
a chyn ei gladdu o dan Fryn Eleirch
roedd dewrder yn ei fynwes.
Golchodd ei waed ei arfwisg,
Buddfan gadarn fab Bleiddfan.

Y patrwm odli

Diebyrth ei gerth ei gyng**yr**,
Difa oedd ei gynrain gan w**ŷr**,
A chyn ei olo o dan **Eleirch** – Fre
Ydoedd wryd yn ei **arch**.
Gorolches ei grau ei **seirch**,
Buddfan fab Bleiddfan ddihaf**arch**.

Cipiwyd yr hyn a oedd yn ddyledus iddo gan ei gynhorwyr,
roedd ei ryfelwyr blaen wedi eu lladd gan filwyr,
a chyn ei gladdu o dan Fryn Eleirch
roedd dewrder yn ei fynwes.
Golchodd ei waed ei arfwisg,
Buddfan gadarn fab Bleiddfan.

Cyflythrennu

Diebyrth ei gerth ei gyng**yr**,
Difa oedd ei gynrain gan w**ŷr**,
A chyn ei olo o dan **E**le**ir**ch – Fre
Ydoedd wryd yn ei **ar**ch.
Gorolches ei grau ei **s**e**ir**ch,
Buddfan fab Bleiddfan ddihaf**ar**ch.

Cipiwyd yr hyn a oedd yn ddyledus iddo gan ei gynhorwyr,
roedd ei ryfelwyr blaen wedi eu lladd gan filwyr,
a chyn ei gladdu o dan Fryn Eleirch
roedd dewrder yn ei fynwes.
Golchodd ei waed ei arfwisg,
Buddfan gadarn fab Bleiddfan.

Technegau eraill

Diebyrth ei gerth ei gyn~~g~~yr,
Difa oedd ei gynrain gan w~~y~~r,
A chyn ei olo o dan **E**leirch – Fre
Ydoedd wryd yn ei **a**rch.
Gorolches ei grau ei **s**eirch,
Buddfan fab Bleiddfan ddihaf**a**rch.

Cipiwyd yr hyn a oedd yn ddyledus iddo gan ei gynhorwyr,
roedd ei ryfelwyr blaen wedi eu lladd gan filwyr,
a chyn ei gladdu o dan Fryn Eleirch
roedd dewrder yn ei fynwes.
Golchodd ei waed ei arfwisg,
Buddfan gadarn fab Bleiddfan.

Casgliadau

Arddull

Cerddi byr a chynnil iawn yw awdlau'r 'Gododdin' sy'n creu darlun o filwr pan oedd yn fyw a phan oedd wedi marw, drwy ddefnyddio mesur syml, cyflythrennu, odli mewnol ac ailadrodd sy'n gwneud y gerdd yn bersain.

Neges

Yr argraff gref y mae'r cerddi hyn yn ei roi yw bod y bardd Aneirin yn drist iawn fod y milwyr hyn – pobl roedd e'n eu hadnabod yn dda – wedi marw, ond ei fod yn falch hefyd eu bod wedi marw'n ymladd yn anrhydeddus ar faes y gad.

Arwyddocâd

Byd caled iawn oedd byd 'y Gododdin', byd lle roedd disgwyl i ddynion fod yn ffyrnig ac ymladdgar. Ond er gwaethaf hynny, yr hyn sy'n ein taro yw bod y dynion yn cael eu disgrifio fel pobl o gig a gwaed. Nid ystadegau ydyn nhw, nid un fyddin ddiwyneb, ond unigolion unigryw â'u henwau eu hunain – Owain a Buddfan – unigolion roedd pobl yn galaru ar eu hôl.

